

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XVIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**PROCEEDINGS
of the XVIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**2023
Астана**

УДК 001+37
ББК 72+74
G99

«GYLYM JÁNE BILIM – 2023» студенттер мен жас ғалымдардың XVIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XVIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2023» = The XVIII International Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2023». – Астана: – 6865 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-337-871-8

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001+37
ББК 72+74

ISBN 978-601-337-871-8

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2023**

ПОСТСЕКУЛЯРЛЫ ҚОҒАМДАҒЫ ДІН: ҚИЫНДАҚТАРЫ, МЕЖЕЛЕРІ, ЖАҢА МҮМКІНДІКТЕРІ**Серикханұлы Дидар**serikkhanuly_didar@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,
Дінтану кафедрасының 4 курс студенті, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – К.Тышхан

Дін мәселесі, әсіресе постсекулярлы қоғамдағы дін – әлеуметтік үлкен мәселе болып отырғаны дау туғызбайтын ақиқат. Сондықтан қазіргі кезеңдегі дін туралы пікірталас әлеуметтанушылардың да өз тақырыбын қалай ойлайтынына үлкен әсер етеді. Әрине, пікірталас тудырып отырған мәселелер аралығына кейде нақты шекара қою қиын, өйткені, әлеуметтік теория мен әлеуметтік философияны бөле – жара алып қарауға келе бермейді. Бұлар әрқашан бір – бірімен тығыз байланысқан дін социологиясы мен философиясы. Қатысушылар арасында философия мен әлеуметтанудың бұл өзара әрекеттесуі маңызды болғаны белгілі. Аласдер Макинтайр, Эрнест Геллнер және Питер Винч сияқты тұлғалар, былайша айтқанда, екі лагерьге де тиесілі болды. Соңғы уақыттағы пікірталастарда діннің қоғамдағы рөлі туралы діннің болашағы туралы мәселені талқылау параметрлері тек әлеуметтанушылар емес, философтар мен теологтар болуда. Айтайын дегенім, бұл орайда, Юрген Хабермастан өзге Ричард Рорти, Чарльз Тейлор, Ваттимо Джаннидің қосқан үлесі қосқан үлесі зор. Адам мен қоғам өмірінде діннің әлеуметтік мән – мағынасын жоғалтуын бейнелейтін және қазіргі заманның ажырамас қасиеті саналған секуляризация ұғымы заманауи әлемде жаңа тұрғыда қарастырылуда. Секулярлы қоғам кеңістігінде діннің саясатқа, экономикаға, мәдениетке ықпалының күшеюі нақты қоғамдық өмірдегі діндарлық пен секулярлық арасындағы арақатынас формасына байланысты өрбиді. Ғылыми – техникалық төңкеріс, жаһандану үдерістері, урбандалу, экономикалық, саяси, мәдени жаңғырулар дін мен діни санаға да ықпал етті. Десекулярризация - бұл секуляризацияға қарама – қарсы тренд, яғни діндарлықтың қайта жаңғыруы, зайырлылық пен дүниелік есебінен қасиеттіліктің қайта жандануы. Бұл трендтің көріністері діннің зайырлы, мемлекеттік орындарға – (мектеп, жоғары оқу орны, әскер, экономика, медицина, мәдениет) кіре бастауы, діни институттардың көркем шығармашылық туындыларына (әдебиет, театр, сурет, кино өнері) цензура қоюға әрекеті. Десекулярризация белгілері – мемлекет пен дін арасалмағының өзгеруі, қоғамдық санадағы діни түсініктердің өсуі, нақты діннің ресми мәртебе алуға қадам басуы. Батыс еуропалық ғалымдар постсекулярлық және постдіндарлық ұғымдары төңірегінде тартысса, постатеистік және постсоциалистік елдер ғалымдары діннің қайта жаңғыруы, діннің қайта оралуы, сакрализациялану, секуляризацияның ақыры тақырыбында пікір таластыруда. Дінмен байланысты жаһандық қоғамдық санада туындайтын сұрақтар діни толеранттылық пен сұқбат, жаһандық террорлық, радикализация, исламофобия, діни фанатизм төңірегінде өрбиді. Постсекулярлы қоғамда секулярлы және түрлі діни топтардың бейбіт және өзара келісімде өмір сүруі үшін түсіністік қағидалары қандай болуы тиіс. Постсекулярлы жағдайда діни идеялар мен діни институттардың қоғамдық өмірге ықпал етуі деңгейінің шекарасы қандай болмақ? Ұлттық сананың дамуындағы діннің орны және қоғамдық өмір модернизациясында діннің атқарар рөлі қандай? Адам санасының радикализациялануының түрткілері және терролық әрекеттердің саяси, әлеуметтік, діни, ұлттық, дүниетанымдық, психо-патологиялық себептерін қалай айқындаймыз. Міне, осы сауалдар қоғамдық психология мен санадағы түйткілді мәселелер. Осы төңірегінде ойланып көрелік.

«Бүгінде революциялар өңін өзгертіп, ұлттық, діни, мәдени, сепаратистік перде жамылды. Бірақ бәрі де, түптеп келгенде, қантөгіспен, экономикалық күйреумен аяқталатынын көріп отырмыз. Әлемдегі оқиғаларды ой елегінен өткізіп, қорытынды жасау – қоғамның да, саяси партиялар мен қозғалыстардың да, білім беру жүйесінің де ауқымды дүниетанымдық, рухани жұмысының бір бөлігі». Қазіргі еліміздегі қоғамды постсекулярлы ретінде анықтау үшін негізгі үш құбылыстан туындаған санадағы өзгерістерді анықтап алуға тиіспіз. Біріншіден, қазіргі әлемде болып жатқан түрлі қалыптасулардың діни негізде болғандығын хабарлайтын ақпарат ықпалымен қоғамдық сана өзгеруде, екіншіден, қоғамдағы діни қауымдар тарапынан кейбір оқиғаларды өзінше түсіндіру қоғамдық санаға әсер етуде, үшіншіден, дәстүрлі мәдениетті ұстанатын елдерден келуші жұмысшы күштерінің және босқындардың иммиграциясы азаматтар санасына ықпал етуде. Батыста неміс философы Ю. Хабермас осы үш факторды негізге ала отырып секулярлы батыс қоғамын постсекулярлы деп атайды.

Ғаламтор және әлеуметтік желілер, алпауыт елдердің геосаяси жобалары мен идеологиялық бәсекелестігі, маргиналды құбылыстар пен постмодерндік ұстаным діннің және діндарлықтың жаңа құбылысы радикалды идеология мен діни сенімнің күмәнді формаларын тудырды. Заманауи әлемде нақты дін мен идеологияға негізделген саясат, партия, экономика, құқық, мәдениет, өнер секулярлықтың жаңа заманда орныққан үлгісіне сыймайды. Жаһанданған адамзаттың қоғамдық психологиясы мен өміріне діннің ықпалы өсуде, демек, елімізде зайырлылық пен діндарлықтың өзара әріптестігінің әділетті заманауи тетіктерін даярлау қажет. Қазіргі қоғамдағы модернизациялық үдерістер діни және зайырлы сананы қамти отырып, оны өзгертуге тыпысуда. Секуляризация деген дінге қарсылық емес, діннің заң аясында өркениетті қызмет жасауы, демек постсекулярлы қоғамда секулярлық пен сакральдылық бірін – бірі толықтырушы үдеріс. Дін секулярлы қоғамнан үйренсе, секулярлы қоғам діндегі бауырмалдық, рухани кемелдену, сыйластық сынды құндылықтардан үйренуі тиіс. Постсекулярлы кеңістікте зайырлы және діни институттар азаматтарды біріктіру үшін теңдік, әділеттілік, әріптестік, түсіністік қағидаларын ұстануы тиіс. Қазіргі Орталық Азия елдеріндегі діни жағдай және діндарлық деңгейі тілдік, ділдік, діни дәстүр жақындығымен және дін саласындағы мемлекеттік саясат қағидаларының ұқсастығымен айқындалады.

Бұл орайда, Қазақстан қоғамы үшін туысқан Орта Азия мемлекеттерін мысалға алып, кей жағдайларды, мемлекет тарапынан қолданылып жатқан шараларды үлгі ретінде айтуға болады. Түркіменстан халқының 80 пайызының астамы сүнниттік бағыттың ханафии мазхабын ұстанады. Түрікменстан – зайырлы қағидатты ұстанатын ел. Ел халқының 7 – 8 пайызы православ сенімінде. Ел аумағында дінді саяси мақсатта пайдалануға тыйым салынған. 1994 жылы құрылған дін істері бойынша кеңес (Генгеши) дін саласын мемлекеттік қадағалау мен реттеу қызметін атқарды. 1990 жылдардың ортасында елдің Ауғанстанмен шекаралас аймағында радикалды діни ілімдер көрініс бере бастады. 1997 жылы «Арұждан және діни ұйымдар туралы» заңға толықтырулар енгізілді. Барлық діни ұйымдар қайта тіркелуден өтті. Тіркеуден өтпеген діни ұйымдарға діни қызмет жасауға тыйым салынды. Діни қауымдардың қаржылық, қайырымдылық, білім-ағартушылық қызметіне және кадрлық ұстанымына шектеулер қойылды. Шет елдік уағызшылар мен дін қызметкерлері жұмысына тыйым салынды. Шетелдік діни әдебиеттерді ел аумағына алып келуіне тыйым салынды. Елдегі шииттік (әзербайжандар мен ирандықтар) қауымдардың шақыруымен келген ирандық уағызшылар елден шығарылды. Шииттер Иранмен шекаралас аудандарда және Туркменбаши қаласында тұрады. Мешіттердегі діни оқу курстары қайта тексеруден өткізілді.

1999 жылы Чарджоу қаласындағы медресе жабылды. 2003 жылы қабылданған «Діни сенім бостандығы және діни ұйымдар туралы» жаңа заңға сәйкес тіркелмеген діни бірлестік жұмысына қатысушылар қылмыстық жауапкершілікке тартылатын болды. Мүшелер саны 500

– ге жеткен діни ұйымдар тіркеуден өтті. Мешіт имамдарын тағайындауға мемлекеттік құрылымдардың ықпалы өсті. Жеке меншік құқығындағы діни оқу орындарын ашуға тыйым салынды. Жоғары діни оқу орындарын құру тек дін істері кеңесі құзіретіне берілді. Дінбасылық лауазымға діни білімді елден алған Түркіменстан азаматы лайық деп саналды. Әділет министрлігінің рұқсатынан кейін ғана шет елдік демеушілердің қаржылай көмегін алуға рұқсат етілді. Мұнда «Халықаралық діни сенім бостандығы туралы Акт» құжатына сәйкес қысымнан кейін ғана 2004 жылы тіркелмеген діни бірлестік жұмысына қатысушыларды қылмыстық жауапкершілікке тарту бабының күші жойылды. Жасырын діни қызметке тыйым салынды. Шет елден берілетін тегін және гранттық көмектер міндетті түрде тіркелуі тиіс. Мемлекет меншігіндегі діни бағыттағы мүліктер мен діни ғимараттарды діни ұйымдарға тегін берілуі заңда бекітілді. Мемлекеттік білім беру ұйымдарында дінді оқытуға тыйым салынды. Діни білім беру орындарына қатаң талап қойылды. 2016 жылы діни ұйымдармен жұмыс бойынша және діни мазмұндағы баспа өнімдерін сараптау арнайы комиссиясы құрылды. Комиссия құзіреті: діни ұйымдардың қызметін және азаматтардың діни ұйымдар үстінен жазған арыз-шағымдарын қарау, шет елдік діни ұйымның басшысын қызметке тағайындау, шет елдік діни әдебиеттерге сараптама жасау, дінтанулық сараптама қорытындысын беру, діни ұйымдарды тіркеуге ұсыныс беру, діни білім беру ұйымын ашуға ұсыныс беру, жергілікті билік орнымен бірге діни ғимарат құрлысына рұқсат беру. Түркіменстанда ораза айтта бір күн, құрбан айтта үш күн демалыс берілген. Зерттеушілердің пікірінше, көшпенді өмір салтын ұстанған байырғы түркімендердің бүгінгі буыны діннің ғибадаттық формасын емес, жеке ішкі діндарлықты ұстанады. Алайда кедейшілік, еркін ойшылдықты қудалау, мешіттерді жаппай бақылау, сыртқы күштердің ықпалы, Ауғанстандағы тұрақсыздық діни жағдайға кері әсер етуі мүмкін.

Тағы бір бауырлас, түркі мемлекеті – Өзбекстан зайырлы мемлекет. Өзбекстан мемлекетінің Негізгі заңында барлық діндердің заң алдындағы теңдігі, мемлекет пен діннің бөлінуі нақты айқындалған. Ел аумағында дінді саяси мақсатта пайдалануға тыйым салынған. Өзбекстан халқының 93 пайыздан астамы сүнниттік бағыттың ханафи мазхабын ұстанады. Бұқара және Самарқан аймақтарында шииттік (ирандықтар мен әзірбайжандар) қауымдар бар. Бұл аймақтарда шииттік мешіттер жұмыс жасайды. Шииттер құлшылықтарын көбіне үйлерде және сүнниттік мешіттерде өткізеді. Шииттік имамдар діни білімді елдегі медреселерден алады. Ел аумағында 16 конфессияға тиесілі 2400 аса діни бірлестіктер бар. Діндар мұсылмандар ӨМДБ құзіретінде. Ел аумағында Ислам университеті және Ислам институты, оннан аса медреселер жұмыс жасайды. Елдегі исламтанулық білім беру жүйесі бірізді және бірыңғай оқыту бағдарламасын ұстанады. Кәмелеттік жасқа толмағандардың мешітке баруы қатаң бақыланады.

1999 жылы Ташкент және басқа қалаларда болған жарылыстан соң шет елдердің діни оқу орындарында оқитын студенттер елге қайтарылды. Елдегі шет елдік діни оқу орындар жабылды.

Орталық Азия елдерінде Өзбекстан «Ислам қозғалысы» ұйымы қызметіне тыйым салынған. Бұл террорлық ұйым Өзбекстан, Қырғызстан елдерінде террорлық қылмыстар ұйымдастырды.

Бауырлас Қырғызстан да – зайырлы мемлекет. Елдегі діндердің заң алдындағы теңдігі, мемлекеттен діннің бөлінуі Негізгі заңда айқындалған. Қырғызстан мұсылмандары сүнниттік бағыттың ханафи мазхабын ұстанады. Қырғызстанда 3700 аса мешіттер болса, 700 мешіт Ош облысы аумағында орналасқан. Ош облысында діни ахуал басқа аймақтарға қарағанда өзгеше. Бұл аймаққа Ферғана жазығының ахуалы және этноконфессионалды ерекшелік ықпал жасайды. Қырғызстанда Түркия тарапының қолдауымен ашылған діни оқу орындары жұмыс жасайды. Қырғызстан Мұсылмандары діни басқармасының «Ислам Маданияты» газеті, Джалал

– Абад казиаттының «Мұсылман», Баткен казиатының «Ислам авазы» газеттері ислам құндылықтарын насихаттайды. Мешіт имамдары Мысыр, Түркия, Пәкістан, Йордания, Сирия және елдегі діни оқу орындарын бітірген.

Парсы тілі тобына жататын тәжіктердің мемлекеті Тәжікстан – зайырлы мемлекет. Мұнда да елдегі діндердің заң алдындағы теңдігі, мемлекет пен діннің бөлінуі Негізгі заңда айқындалған. Басында айтқанымдай, тәжік тілі тілдердің парсы тобына жатады. Тәжікстан мұсылмандары сүннитік бағыттың ханафии мазхабын ұстанады. 2009 жылы ұлы имам Әбу Ханифа жылы деп жарияланды. Таулы Бадахшанда шиит – исмаилиттер қауымы бар. Исмаилитік ілімді памир (вахандықтар, бартандық, рушан, ишкашим, шугнан) халықтары ұстанады. Исмаилиттер ағымы алтыншы шиит имамы Жафар ас – Садықтың ұлы Исмаил есімімен байланысты қалыптасқан. Исмаилиттік ілімі бойынша имамат мұрагерлікпен беріледі. Исмаилит-низариттер қауымының діни жетекшісі имам IV Аға – хан. 2009 жылы Душанбе қаласында шиит – исмаилиттер орталығы ашылды. IV Аға – хан Таулы Бадахшандағы шиит – исмаилиттер қауымына гуманитарлық көмек көрсетеді. Орталық Азия елдерінде Аға – хан қоры білім беру жобаларын қаржыландырады. 2002 жылы IV Аға – хан қоры Тәжікстан, Қырғызстан таулы аймақтарында Орталық Азия университетінің филиалдарын ашуды ойластырды. 2003 жылы Алматы облысының (2022 жылдан бастап қазір Жетісу облысының құрамында) Текелі қаласында университет филиалының іргетасы қаланған болатын. Ел аумағында 3000 аса мешіт және 19 медресе бар. 2009 жылы Тәжікстанда «Салафия» қозғалысына сот шешімімен тыйым салынды. 2014 жылы Тәжікстан Жоғары сот қаулысымен «Салафия» діни ағымының қызметі экстремистік деп танылды. 2005 жылы Тәжікстан білім министрлігі мектептерде хижаб киюге тыйым салды. Ал 2011 жылы мешіттерде дауыс күшейткішпен азан шақыруға тыйым салынды. 2013 жылы Иран, Мысыр, Ливия, Сауд Арабиясы елдеріндегі діни оқу орындарында оқитын студенттерін кері шақырып алды. Тек арнайы тексеруден соң шет елдің діни оқу орындарында білім алуға рұқсат етіледі. Мемлекеттік және жеке бала – бақшалар және мектептерде, үйлерде діни уағыз жүргізуге, әйелдер мен кәмелеттік жасқа толмағандардың мешітке баруына тыйым салынды. Дін істері комитетінің өкілдері барлық діни іс-шараларға қатысуға өкілетті және мешіт имамдарын тағайындау дін істері комитетімен келісілетін болды. 2014 жылдан мешіт имамдары мемлекеттен жалақы алады. 2015 жылы Орталық Азия елдеріндегі бірден-бір діни партия – «Тәжікстан ислам қайта өрлеу партиясына» тыйым салынды. Сондай-ақ, ел аумағында террорлық және экстремистік сипаттағы 15 ұйымның қызметіне де тыйым салынған. Өзбекстан және Тәжікстандағы діни ахуалға Ауғанстандағы саяси – діни үдерістер әсер етуі мүмкін. Посткеңестік мұсылман елдеріне салафизм ағымының екі нұсқасы-мадхалия және суррия таралған. 1990 жылы Ирактың Кувейтті жаулап алуынан соң Сауд Арабиясы аумағына АҚШ әскерінің орналасуына («шөлдегі дауыл» операциясы) қарсы болған Мұхаммет Сурури бастаған топ және шет елдік әскерилердің елге келуін, яғни билік ұстанымын жақтаған Раби ибн Хади әл Мадхали тобы пайда болғаны белгілі. Қазіргі Орталық Азияның діни кеңістігінде салафилік және сопылық топтар арасында дүниетанымдық пікір-сайыстар орын алуда. 1990 жылға таман кеңес үкіметінің басшылығы қайта құру саясаты аясында дінге де қатысты төзімді саясат жүргізе бастады. Бұл жариялылық саясаты түрлі наным – сенімдердің кең таралуына жол ашты. Кейбір діни ілімдер шет елдік қаржылық және саяси топтардың, арнайы қызметтердің қолдауымен үгіт – насихат жүргізді.

Қазіргі таңда Орталық Азия елдеріндегі діни жағдай қалыпты. Орталық Азия елдерінің дін саласындағы мемлекеттік саясаты-зайырлылықты ұстану, мемлекет пен дін қатынасын зайырлы тұрғыда жетілдіру, діни жағдайды құқықтық – заңнамалық реттеу, халықтық діндарлық пен дәстүрлі діни құндылықтарды қолдау көрсету мақсатында 2007 жылы Орталық Азия елдерінің мүфтилер кеңесі құрылды. Орталық Азия елдеріндегі мұсылман

дінінің айтарлықтай ерекшеліктері халықтарға ортақ Ханафи мазхабы, дәстүрлі халықтық-ғұрыптық діндарлық, сопылыққа тән этикалық ұстаным, шет елдіктердің қаржылық қолдауындағы жаңа исламдық ілімдер мен геосаяси жобалардан туындаған діни ілімдердің таралуы болып отыр. Қазақстан 2017–2018 жылдары – БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің тұрақты емес мүшесіне сайланды. Еліміз БҰҰ қауіпсіздік кеңесінің – Ауғанстан мәселелері, ДАИШ және әл – Кайда террорлық ұйымдарына қарсы күресті үйлестіру, Эритрея – Сомали сынды тұрақты комитеттері жұмысына төрағалық жасайды. Қазақстанның БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің тұрақты емес мүшесі ретіндегі қызметі Орталық Азия аймағында тұрақтылық пен бейбітшілікті қамтамасыз етуге бағытталған. 2017 мамырда Эр – Риядта өткен «АҚШ – Араб ислам әлемі» Саммитінде жаһандық терроризммен күресте ислам дүниесі (сүнниттік мемлекеттер) елдерінің әріптестігін күшейту мәселесі көтерілді. Эр-Риядта экстремизм және терроризммен күрес халықаралық орталығы құрылды. Бұл саммитке Иран шақырылмады. Бұл жиын аймақтағы сүнниттік араб елдері және Иран арасындағы бәсекелестікті күшейтіп, өзара қарым –қатынасқа салқынын тигізетіні анық.

Орталық Азия елдеріндегі әлеуметтік – экономикалық және демографиялық үдерістер, қарқынды урбанизация, дәстүрлі қоғамнан постмодерндік және постиндустриалды ақпараттық қоғамға қарай секіріс жасау, әлеуметтік-экономикалық мәселелер кедейшілік, жемқорлық және бәсекелес елдердің геосаяси және геоэкономикалық мүдделерінің қақтығысы діни негіздегі экстремизмнің өсуіне ықпал етуі мүмкін алғышарттар. Діндарлар санасының радикализациялануының алдын алу іс – шаралары ең алдымен дін саласындағы мемлекеттік саясаттың пәрменділігін арттыру, азаматтық қоғам институттардың тиімді жұмыс жасауын арттыру, жастардың әлеуметтенуі мен қоғамдық өмірге ат – салысуын жетілдіру, дәстүрлі дін мен зайырлы қағидатқа сай діндарлық мәдениетін қалыптастыруға да ықпалды болуға тиісті.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Тернер Б. Религия в постсекулярном обществе // Государство, религия, церковь в России и за рубежом. – 2012, С. 30–36.
2. Анциферова Т. Н. Религия в условиях информатизации социально реальности // Теория и практика общественного развития. – 2018, С. 73–76.
3. Буваева Г. А. Интернет – пространство религии // Вестник КалмГУ. – 2020, С. 86–91.
4. Быльева Д. С. Информационно – коммуникативные технологии и религия // Общество. Коммуникация. Образование. – 2018, С. 63–71.
5. Гаврилов Е. О. Интернет как фактор развития сферы религиозных отношений // Мир науки, культуры, образования. – 2014, С. 344–346.

АОЖ 1(091)5

ҚАЗАҚСТАН ЖЕРІНДЕГІ ДІНИ МИСТИКАЛЫҚ АҒЫМ «АТА ЖОЛЫ»

Серікбай Нұрлан

nurlan2002.com@gmail.com

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,
Дінтану кафедрасының студенті, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекші - Қабылова А.С.

«Ата жолы» оккульттік-мистикалық ілімі Қазақстанда 1990 жылдардың аяғында пайда болды. Ұйым мүшелерін ата-баба аруағының емдік қасиетіне сену, сол арқылы аурудан айығу